

Язык

Богдан Жолдак

Ну, цього одним-двома словами не розкажеш. Це треба скільки бувалиць послухати, аби збагнути, що то за штука – характерництво! Приміром: одного разу сплю я, сплю, коли мені сниться, наче оце я йду у сіни попити води і раптом бачу, що у шпарину під клямку лізе такий довгий язык і хоче її одщібнути. І так усе це мені ясно наснилося, що аж у горлі в мене геть пересохло. Що аж мусив прокидатися і навпомацки сунути у сіни, де в мене стояла діжка з водою. Іду нишком, бо малі діти сплять, намагаю було вже й кухлика, коли бачу: такий червоний, аж горить, і такий плаский, ну, от наче ремінь – язичюра суне потроху із щілини і хоче намацати защібку. Я й пити забув од такого чуда – в роті вмить стало вогко, а сам думаю, що робити. Доки в хату по зброю кинешся, то невідомо, що за цю мить у моїй хаті скоїться оце із такими гостями. І підказати нікому – осавулина хата, де він гостював, аж через чотири двори. А язык цей такий червоний, що аж світиться у сінях, і, вже дотягнувся до клямки, і вже отак лиже її та посуває...

То я – рип! – плечем підпер двері. А там, надворі, щось як смикне, як смикне, та як засопе! Що воно таке, думаю? Чи не до моєї це ївги такі гості уночі соваються? Якщо так, то вона, прокинувшись, та допоможе своєму любчику і що тоді од мене на світі білому зостанеться? Ну, про мене – байдуже, а з дітьми ж як? Куди вони, з такою матір'ю залишившись?

А язык той крутиться в мене попід носом, як шалений черв, а слина з нього тече та бризкає. А з того боку наче залізними кігтями по дереву рие, та так мукає, наче телятко. Лиш би бог боронив нас од такого теляти, хоч і ріжки, може, в нього такі самі, однак розум під тими ріжками – не приведи господи! От воно там б'ється у двері і достукалося-таки. Що я потроху оговтався і починаю питати:

– Що ти таке! Кажі мені негайно!

І плечем у двері торг! торг!

А воно, там казиться і, мо', й сказало б щось, так языка ж я держу. Воно й цікаво довідатися, що то воно за чудо, так жалко языка пускати. І не так языка того, як себе самого.

На цей шум прокинулися мої. Засвітили вогню та позбігалися й оніміли, побачивши усе це. Насилу я тоді допросився у свого старшенького вогню, так він тоді закляк був – сили сатанинські почали, отже, діяти. Беру я той вогонь і кажу:

– Кажі, я кому кажу! – і підніс до языка полум'я.

Той як крикне! Такий голос йому прорізався, що нам шибки й повилітали геть, а все село ув один голос теж закричало, прокинувшись.

Ну, добре, що в нас тоді гостював сам осавула через чотири двори. Чоловік бувалий, він одразу й прибіг із джурами.

Та кричить у хату:

- Чи ви там ще живі?
- Та живісінькі всі до єдиного.
- А що ви там робите?
- Та держимо, - кажу, - за язик отакого гостя. Хто це, пане осавуло?
- Бодай не казати.
- Чому?
- Бо ще впустиш, - каже.

Отакої! Я, як зачув те, та як злякаюся за свою Ївгу, а більше за себе, та як піднесу вогню до того язичури! Як він там замукає, забелькоче! А тоді почав говорити:

- Пустіть мене, я вам у пригоді стану!
- Нехай бог береже од такої пригоди, - кажу, - а кажи-но краще, чи не до моєї Ївги ти оце занадився?

Як почула це моя Ївга, так умить зомліла і впала, мов нежива. А той гаспид злякався, та:

- Сьогодні у вас у сінях сучка привела щенят-ярчуків, то я прийшов, щоб їх подавити, доки сліпенькі. Бо потім, як підростуть, вони нашого брата на шматки деруть.

- Ану, - наказую старшенькому, - роздивися по сінях, чи не оценилася наша сука? Той туди-сюди, є, каже, знайшов.
- Оценилася! - каже.
- Ну, то щастя ж твоє, - кажу я нечистому, - що ти перший раз не збрехав. І вогню йому, вогню!
- Воно кричить, а що робити далі - я ж не знаю...
- Треба, - кажу, - по батюшку!
- Кий батюшка, - каже осавула, - тут він не помічник.
- А відкіля ж ви знаєте, що не помічник? Ви хіба з ним знайомі?
- Був незнайомий аж дотепер, - каже осавула, - а тепер лише довелося. Оце, - каже, - він і попався...

Отак!.. Я й мало язика не випустив з переляку, таке почувши.

А вже люди позбігалися і бояться підійти - одні, що чорта бачать, інші - що батюшку. І почали усі пригадувати, який негаразд по ночах із церквою діявся. Та й я, було, такого не раз чував, лише хіба поймеш віри таким теревеням? Доки на власні очі не побачиш.

- То що робити, громадо? - питається осавула.
- Хрестити!
- Оце вірно, - погодився він. - Лише хрестити тепера ми його будемо іншим робом.
- Ану, хлопці, - крикнув він джурам, - швиденько врубайте осинового коляку, та доброго! Як зачув тее чорт, та як не запроситься! А ті вже й принесли, вже й затесали.
- Пожалійте! - лементує. - Усе оддам! І гроші оддам!
- Знаємо твої гроші, - сміється осавула, - як півень тричі кукурікне, так вони на попіл перекинуться.

- Тоді от що, - раптом каже нечестивий, - я вас усіх порятую, як пообіцяєте одпустити.

- Оце діло, - урвав і опустив кілка осавула. - Ану ж кажи ж! Лише присягнися як слід.

- Присягаюся Вельзевулою! - каже той.

- Е, ні, так не годиться, - каже осавула, який, бач, бувалий у бувальцях і по турецьких неволях навіть, багато чого там надивився й дізнався. - То, бач, не чортяча клятьба.

- Заприсягаюся пільмою! - нарешті мовив нечистий, бо збагнув, що тут дурити нікого. - Що зараз на вас суне конфедерація по контрибуцію. І як не одкупитеся, то усі підете димом.

- А як ти знаєш?

- А так, що вони йдуть поночі Довгим ярмом на Спасівку. То і сюди завертатимуть.

Задумався осавула.

- Схоже на правду. Пускайте його, чоловіче добрий.

Це він до мене.

Одпустив я двері. І от цікаво - одкриваю тут же їх, а він, гаспид, умить щез, що я його і не встиг побачити - так швидко, що всі лише охнули.

Тоді осавула наказав позбирати усю зброю, яка була на селі, а головне, борони. Усіх малих, хто старший був, научили стріляти і рушниці їм не кулями набили, а шротом, щоби влучніше стріляти.

І обсіли під ніч Довгий яр, посадовивши хлопців з одного боку, обклавши боронами з іншого, а всі дорослі, похапавши зброю, ціпи та коси - біля стежки, де вона значно ширшала.

Зготувалися ми. І - прийшли. Лише не шляхта, а татари. Як же здивувалися усі вони, коли їх умить порубали, як і велів нам пан осавула. От що таке характерництво. А не втерпів-таки дияволів син, щоби не збрехати: таки на ляхів наклепав, хоч і вони од татарів не ліпші. Та пусте - життя він своє випросив і чесно заслужив його.

Але найголовніше, що я й не думав, яка-то в мене розумна сучка виявилася та хитра. Мало їй того, що знала наперед, як по її діти уночі прийдено буде, - так іще в сіни так тихо затесалася, - навіть я-таки не добачив!